

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора,
члена-кореспондента НАПН України Шевченко Галини Павлівни
на дисертаційне дослідження Ковальчук Ірини Анатоліївни
«Виховання у студентів педагогічних університетів світоглядної
культури засобами художньо-трудової діяльності», поданого на
здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за
спеціальністю 13.00.07 – «теорія і методика виховання»**

На все життя запам'ятовується ідеальний образ вчителя. Безумовно, це – високого рівня професіонал, гуманіст, високопорядна, високоосвічена і високовихована, культурна, інтелігентна людина, від мудрості якої, інтелектуальної, духовно-моральної, художньо-естетичної, світоглядної культури залежить майбутнє країни. Тому проблема підготовки вчителя є надзвичайно складною і в той же час вічно актуальною. В умовах сьогодення акцент все більше робиться на інформаційно-комп'ютерній грамотності вчителя, натомість його широкій ерудиції, всебічній освіченості і формуванню його як культурної особистості. Дозвольте нагадати думку одного директора школи, який був у концтаборі і звертався до вчителів своєї школи з такими словами: "Шановний вчителю! Я пережив концтабір, мої очі бачили те, що не повинна бачити жодна людина: як учені інженери будують камери; як кваліфіковані лікарі отравляють дітей; як навчені медсестри вбивають немовлят; як випускники вищих навчальних закладів розстрілюють і спалюють дітей і жінок. Тому я не довіряю освіченості. Я прошу вас: допомагайте учням стати людьми. Ваші зусилля ніколи не повинні привести до появи чудовиськ, тренуваних психопатів, освічених ейхманів. Читання, письмо, арифметика важливі тільки тоді, коли допомагають нашим дітям стати більш Людяними". Вища школа має керуватися цією сповіддю: навчити майбутніх вчителів мистецтву виховання людяної Людини. Тому і є надзвичайно важливою і актуальною для нашого

сьогодення проблема виховання у майбутніх учителів ціннісної свідомості, ціннісного світогляду, світоглядної культури. Саме в цьому контексті і виконане дисертаційне дослідження Ковальчук Ірини Анатоліївни, яке відповідає на виклики часу.

Дисертація має струнку логічну побудову, про що свідчить її структура: теоретичний розділ, методичний, експериментальний. З наукових позицій подано обґрунтування актуальності та представлено категоріальний апарат, хоча об'єкт, на наш погляд, слід було б звужити згідно теми дисертації. Список використаних джерел (230), з яких 7 зарубіжних, свідчить про ґрунтовність розкриття актуальної проблеми. Дещо розмито представлена новизна дослідження, хоча вона дійсно є, і дисертантка це доводить текстом виконаного дослідження. Наукова новизна полягає у визначенні, обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов виховання у студентів педагогічних університетів світоглядної культури засобами художньо-трудової діяльності. Слід наголосити на представлений дисертанткою оригінальній системі використання педагогічних технологій формування світоглядної культури, всебічному теоретичному ґрунтовному аналізі сутності категорії "світоглядна культура", що дало автору можливість представити власне бачення і розуміння обраної дефініції. Аналіз теоретичної частини дисертації свідчить про глибоку обізнаність дисертантки з великим масивом наукової літератури, що вплинуло на достатньо виважену аргументацію зроблених узагальнень. Не викликає сумніву твердження дисертантки щодо визначення світоглядної культури як складової духовності, як духовно-практичної основи особистості.

Детально проаналізовано в роботі художньо-трудова діяльність як сукупність духовно-практичної діяльності людини, основною ознакою якої є створення творів мистецтва, естетично довершеного продукту матеріально-духовних цінностей (с.55). На основі узагальнень поглядів вчених з даної проблеми І. А. Ковальчук сформулювала власне визначення терміну

художньо-трудова діяльність, підкреслюючи, що "це діяльність, яка передбачає ручне або частково механізоване виробництво речей, що поєднують у собі утилітарно-ужиткові та художньо-декоративні якості" (с.55).

Особливість даного дослідження полягає і в достатньо ґрунтовному розкритті психологічного аспекту організації художньо-трудої діяльності у студентської молоді, в процесі якої відбуваються значимі особистісні зрушення в особистісній сфері: самосвідомості, світогляду, індивідуального життя. Дисертантка акцентує увагу на психологічних механізмах становлення самосвідомості, світогляду та самоствердження у майбутніх вчителів. Переконливо представлені у дисертації всі компоненти світоглядної культури студентів (когнітивний, мотиваційно-ціннісний, рефлексивно-діяльнісний), які через зміст художньо-творчої діяльності формують цілісність світоглядної культури. Заслугує на позитивну оцінку ідея авторки щодо формування когнітивного компоненту світоглядної культури, який передбачає наявність знань з національної української побутової культури, звичаїв і традицій, що, безумовно, сприятиме формуванню національно-патріотичних почуттів майбутнього вчителя. Важливим є те, що у дисертації підкреслюється роль опанування студентами у процесі художньо-трудої діяльності зображувальними та виражальними засобами творення художнього продукту української культури, в якому втілені думки і почуття творця, реалізація поліхудожнього підходу у процесі художньо-трудої діяльності. Науково обґрунтовано і переконливо в дисертації представлена ідея щодо ролі мистецтва як неповторного і могутнього чинника формування у студентів педагогічних університетів світоглядної культури. Актуально і нагально у роботі розкриваються питання виховання національно-патріотичних цінностей. Думка авторки є надзвичайно слушною щодо необхідності приділяти увагу не лише змісту, а і формам і методам організації художньо-творчої діяльності студентів, створення емоційного фону занять у формуванні мотивації студентів до художньо-творчої

діяльності. У процесі рефлексивно-творчої діяльності студенти опановували навички гуманної взаємодії з учнями; навички творчої самореалізації, навички саморегуляції та професійного самовдосконалення, навички перетворення світу за законами краси.

Безперечно цінною є розроблена авторкою експериментальна методика, яка включає в себе оригінальні методи формування структурних компонентів світоглядної культури у майбутніх педагогів засобами художньо-трудової діяльності. Серед них: "Психологічний автопортрет", "Символьна мозаїка", "Опредмечена метафора", "Педагогічний тотем", "Рефлексивне дзеркало", "Портфоліо саморозвитку", "Миті зустрічей з іншими культурами" та інші.

Заслужовують на увагу впроваджені організаційні форми виховної роботи: профорієнтаційні та психологічні консультпункти, тренінги особистісного зростання, педагогічна практика, гуртки фахового формування, волонтерська діяльність, етнографічні та краєзнавчо-пошукові експедиції, майстер-класи, благодійні вечори тощо.

Аналіз дисертаційного дослідження Ковальчук Ірини Анатоліївни свідчить про появу оригінального педагогічного дослідження, яке відповідає на виклики часу і має теоретичну і методичну цінність для вирішення проблем виховання у майбутніх учителів світоглядної культури. Про наукову зрілість автора свідчать 21 публікація, серед яких науково-методичний посібник "Художньо-трудова діяльність майбутніх учителів початкових класів". Оцінюючи позитивно дисертаційне дослідження, маю висловити у форматі дискусії певні міркування.

1. У тексті дисертації дисертантка користується терміном "культурне виховання". На мій погляд, воно є не зовсім коректним. У відомого канадського вченого, директора проекту "Світова культура" Пола Шафера є серія публікацій з питань культурної особистості і ролі культури в становленні людського в людині. Слід було б зробити на нього посилання.

2. Важливо було б більше уваги звернути на естетичну сутність художньо-трудової діяльності, адже мистецтво втілює в себе саме естетичну сутність.

3. Обґрунтування автором базових позицій дослідницької роботи логічно спирається на аналіз та узагальнення представлених в літературі різних підходів науковців стосовно дефініцій та формування на їх основі власної, яка, зрозуміло, має специфіку відповідно до контексту дослідження. У той же час мають місце деякі неточності трактування понять (наприклад, на с. 28 світоглядна культура трактується як складова загальної культури, на с. 30 – як елемент духовності, а в дужках пропонується пояснення, де ці поняття практично ототожнюються.

4. Теоретичні розділи дисертації за змістом і формою викладу мали б бути не лише інформаційно-констатувальними, але й певною мірою аналітично-узагальнюючими.

5. Модель реалізації педагогічних умов виховання світоглядної культури студентів педагогічних ВНЗ (а саме її графічний вираз) винесена автором у додаток А. Утім у тексті дисертації варто було б увиразнити обґрунтування експериментальної моделі.

6. З нашого погляду, у роботі не вистачає хоча б побіжного аналізу зарубіжного досвіду світоглядної підготовки вчителя засобами художньо-трудової діяльності.

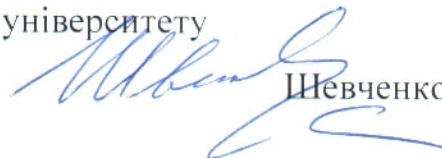
Загальний висновок:

Виконане Ковальчук Іриною Анатоліївною наукове дослідження "Виховання у студентів педагогічних університетів світоглядної культури засобами художньо-трудової діяльності" є завершеним, самостійним, інноваційним дослідженням і відповідає вимогам, які ставляться до досліджень на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.07 – теорія і методика виховання, а дисертантка заслуговує на присудження ступеня кандидата педагогічних наук.

Загальний висновок:

Виконане Ковальчук Іриною Анатоліївною наукове дослідження "Виховання у студентів педагогічних університетів світоглядної культури засобами художньо-трудової діяльності" є завершеним, самостійним, інноваційним дослідженням і відповідає вимогам, які ставляться до досліджень на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.07 – теорія і методика виховання, а дисертантка заслуговує на присудження ступеня кандидата педагогічних наук.

Доктор педагогічних наук, професор,
член- кореспондент НАПН України,
директор науково-дослідного інституту
Інституту духовного розвитку людини,
завідувач кафедри педагогіки
Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля

Шевченко Г.П.

Підпис доктора педагогічних наук, професора, члена-кореспондента
НАПН України Шевченко Г.П. засвідчую:

Начальник відділу кадрів
Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля

Літвінова Л.М.